

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Донецький інститут ринку та соціальної політики

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор ДІРСП

Н.П. Борецька

ПРОГРАМА

вступних випробувань з напрямку «Менеджмент»

освітньо-кваліфікаційні рівні «Спеціаліст» та «Магістр»

Розглянуто на засіданні
приймальної комісії
«17» січня 2010 р. протокол № 1
Відповідальний секретар
приймальної комісії:

Д.В. Чекалін

Програма вступних випробувань з напрямку «Менеджмент» освітньо-кваліфікаційні рівні «Спеціаліст» та «Магістр»

Програма з напрямку «Менеджмент» для вступників до ДІРСП 2010 року розроблено на основі чинної нормативної програми з напрямку «Менеджмент» для освітньо-кваліфікаційних рівнів «Спеціаліст» та «Магістр».

Матеріал програми вступних випробувань з напрямку «Менеджмент» розподілено на 12 тематичних блоків у відповідності до дисциплін, що винесені на вступні випробування: «Основи економічної теорії», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економіка підприємства», «Підприємницьке право», «Маркетинг», «Основи менеджменту», «Операційний менеджмент», «Управління персоналом», «Організація праці менеджера», «Основи зовнішньоекономічної діяльності», «Фінансовий менеджмент», які в свою чергу розподілено за розділами і темами.

Мета вступних випробувань з напрямку «Менеджмент»:

1. Виявити та оцінити рівень навчальних досягнень вступників.
2. Оцінити ступінь підготовленості вступників до подальшого навчання у ДІРСП.

I. Основи економічної теорії

1. Предмет і функції економічної теорії

Зародження економічних знань. Становлення й основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрямки, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні. Предмет дослідження в економічній теорії. Різні підходи до його визначення і аналізу різними школами. Складові частини сучасної економічної теорії. Позитивна і нормативна економічна теорія. Економічні категорії, закони і принципи. Система економічних законів. Пізнання та використання економічних законів. Методологічні аспекти механізму дії і використання економічних законів людьми. Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі конкретно-економічних наук. Економічна теорія – наукова основа економічної політики держави. Взаємозв'язок економічної теорії, економічної політики та господарської діяльності.

2. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів

Специфіка соціально-економічних досліджень. Мікроекономічний та макроекономічний рівні досліджень. Емпіричні та теоретичні методи. Метод абстракції. Єдність абстрактного і конкретного. Сходження від абстрактного до конкретного. Методи аналізу та синтезу. Математичні і статистичні методи та поєднання кількісного і якісного аналізу. Системність та єдність логічного та історичного аналізу. Методи індукції і дедукції. Методи

економіко-математичного і статистичного моделювання та графічних зображень.

3. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства. Вибір альтернативно можливого використання обмежених ресурсів та виробничих можливостей. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Корисність продукту. Економічний закон зростання потреб. Формування потреб. Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Взаємозв'язок інтересів і потреб. Єдність і протиріччя інтересів економічних суб'єктів та шляхи їх розв'язання. Економічні потреби та інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку.

4. Економічна система суспільства. Відносини власності

Формаційний та цивілізаційний підхід до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації. Етапи розвитку та гуманістична спрямованість цивілізаційного процесу. Економічна система, її сутність, її структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна база економічної системи. Економічні відносини як суспільна система і спосіб організації економічної системи. Типи і еволюція економічних систем. Власність як економічна категорія. Місце та роль власності в економічній системі. Власність та право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Нові об'єкти власності. Види і форми власності та форми господарювання. Плюралізм форм власності в ринковій економіці. Людина в економічній системі як виробник, суб'єкт виробничих відносин, кінцева мета суспільного виробництва.

5. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція

Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Процес праці і процес виробництва. Суспільне виробництво і відтворення. Прості моменти процесу праці. Зміст і структура виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок. Виробнича функція. Крива виробничих можливостей. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники. Загальні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Їх суть та основні риси. Умови виникнення товарного виробництва. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства. Економічні та неекономічні блага. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Вартість, споживна вартість та цінність товару. Альтернативні теорії формування вартості товарів та послуг. Закон вартості, його сутність та функції.

6. Теорія грошей

Гроші як субстанціональна категорія ринкового господарства та розвинута форма товарних відносин. Концепції виникнення та суті грошей. Специфіка вартості грошей. Функції грошей та їх еволюція. Гроші та ціна. Грошовий обіг і його закони. Грошова маса, її структура та агреговані показники. Грошовий ринок. Пропозиція та попит на гроші. Рівновага грошової та товарної мас. Модель І.Фішера. Грошова система, її основні елементи та типи. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні. Суть, причини та види інфляції. Стагфляція. Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна державна політика.

7. Ринкова економіка: суть, функції і структура

Суб'єкти ринкової економіки. Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Ринкове господарство як невід'ємний компонент товарного виробництва. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Типи ринків. Сучасний ринок, його сутність, види і структура. Соціально-економічні фактори і основні структурні елементи товарного ринку. Ринки предметів споживання і послуг, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації. Фінансово-кредитний та валютний ринки. Ринок праці (робочої сили). Функції ринку: відтворювальна, регулююча, стимулююча та контролююча. Ринок як сигнальна кон'юнктурно-економічна система. Основні суб'єкти ринкової економіки. Домогосподарства і сім'я як суб'єкти ринкової економіки, їх цілі, функції та проблеми. Підприємства (фірми) як виробники основної маси товарів і послуг, що задовольняють потреби людини та як суб'єкти ринку. Цілі та функції підприємства. Організаційні та правові форми підприємства та їх класифікація. Господарські товариства. Посередники на ринку. Держава як суб'єкт ринкового господарства. Цілі, функції та механізми впливу держави на ринкову економіку. Закон попиту і пропозиції. Попит і пропозиція як елементи ринку. Взаємодія попиту і пропозиції з ціною. Еластичність попиту і пропозиції.

8. Капітал як економічна категорія і фактор виробництва. Оборот капіталу

Сутність капіталу. Його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Теорії капіталу та їх сучасне трактування. Первісне нагромадження капіталу – початковий фактор формування ринкового підприємництва. Особливості сучасного нагромадження капіталу в Україні. Капітал і витрати виробництва. Концепції витрат виробництва. Види витрат виробництва та особливості їх динаміки. Прибуток (дохід) на капітал і фактори, що його визначають. Маса і норма прибутку. Промисловий капітал та його кругообіг. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу. Оборот капіталу, його сутність. Співвідношення категорій кругообіг і оборот капіталу. Швидкість обороту капіталу. Основний і оборотний капітал. Час обороту капіталу та його складові частини. Амортизація та відтворення

основного капіталу. Фізичний та моральний знос основного капіталу. Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу.

9. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу

Об'єктивна зумовленість та сутність економічної інфраструктури. Ринок як особлива інфраструктурна система. Загальне уявлення про інфраструктуру ринку. Організаційно-технічна інфраструктура ринку. Товарна біржа. Фінансово-кредитна інфраструктура ринку. Науково-дослідницька інфраструктура ринку. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Природа і генезис торговельного капіталу. Торговельний капітал як відокремлена частина промислового капіталу. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Витрати обігу. Торговельний прибуток і його норма. Генезис, природа і джерела позичкового капіталу. Позичковий процент. Норма позичкового проценту та його динаміка. Межі коливання. Кредитно-банківська система як сфера руху позичкового капіталу. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Формування акціонерного капіталу і акціонерних товариств в трансформаційній економіці України. Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.

10. Монополія та конкуренція в ринковій економіці

Конкуренція і монополізм як основоположні атрибути ринкової економіки. Сутність і генезис економічної конкуренції. Конкуренція – антипод монополізму. Всеохоплюючий характер конкуренції. Економічний закон конкуренції. Сутність, витoki та види монополізму. Організаційні форми монополістичних структур. Види конкуренції. Досконала або вільна і недосконала конкуренція. Типи ринків недосконалої конкуренції: чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Цінова та нецінова конкуренція. Монопольні ціни. Галузеві олігополістичні ринкові ситуації. Основні риси олігополістичної конкуренції. Неціновий характер і основні засоби олігополістичної конкуренції. Монопольна влада. Недоліки надмірної монополізації економіки. Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні.

11. Ринкові відносини в аграрному секторі економіки

Аграрні відносини, їх зміст та особливості. Суб'єкти аграрних відносин. Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання в сільському господарстві. Фермерські господарства. Кооперативні господарства. Державні господарства. Змішані господарства. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Орендна плата і її структура. Земельний податок. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Сучасні проблеми реформування та піднесення сільського господарства в Україні. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробництва.

12. Економічна теорія – наукова основа економічної політики держави

Сутність і цілі економічної політики. Взаємозв'язок економічної теорії і економічної політики. Кейнсіанська, неоліберальна та монетаристська концепції макроекономічної політики. Національно-економічні інтереси – вихідний пункт визначення національної економічної політики. Моделі ринку і економічної політики. Американська, або ліберальна, модель ринку. Німецька, або неоліберальна, модель ринку. Англійська, або європейсько-кейнсіанська, модель ринку. Моделі ринку в нових індустріальних країнах, що розвиваються.

13. Держава та її економічні функції в ринковій економіці

Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Кейнсіанська і неокласична моделі регулювання економіки. Економічні функції держави. Місце і роль держави в командній економіці. Економічні функції держави в сучасній ринковій економіці. Система цілей державного макроекономічного регулювання. Форми, методи та інструменти регулювання економіки. Правові, економічні та адміністративні методи. Прямі та непрямі методи. Фінансово-кредитне регулювання економіки. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави. Державний сектор та державне підприємництво як спосіб реалізації економічних функцій держави.

14. Фінансово-кредитна система

Фінанси в системі економічних відносин. Суть фінансів та їх функції. Суб'єкти та види фінансових відносин. Фінансова система. Фінанси підприємництва. Фінанси населення. Загальнодержавні фінанси. Сутність і структура державного бюджету. Державний бюджет та позабюджетні фонди. Місцеві бюджети. Бюджетна та податкова системи. Сутність і структура податків. Податкова система в Україні. Державні витрати та дефіцит бюджету. Джерела покриття бюджетного дефіциту. Державний борг. Кредитна система. Суть та функції кредиту. Основні форми кредиту. Банківський кредит. Роль кредиту в сучасній ринковій економіці. Закономірності розвитку кредитної системи. Кредитно-грошова політика в Україні. Банківська система. Банк як економічна категорія. Структура банківської системи та її еволюція. Банки, їх види та функції. Основні банківські операції. Банківський прибуток. Цінні папери та їх види. Акції, облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа.

15. Економічне відтворення та економічне зростання. Циклічні коливання в економіці

Сутність і багатогранність процесу суспільного відтворення. Суспільний продукт та закономірності його розширеного відтворення. Відтворення елементів економічної системи. Економічне зростання: сутність, типи і фактори. Основні моделі економічного зростання: кейнсіанська, неокласична,

Домара-Харрода. Фактори економічного зростання. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні. Заощадження та нагромадження. Інвестиції – ключова ланка перетворення структури народного господарства та передумов економічного зростання. Циклічність економічного розвитку. Основні характеристики циклів. Економічні і структурні кризи. Малі і середні цикли. Довгі хвилі Н.Д. Кіндратієва. Державне антикризове регулювання економіки.

16. Доходи, їх джерела та розподіл. Зайнятість і відтворення робочої сили в перехідній економіці

Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. Заробітна плата як ціна товару, «робоча сила» та форма розподілу за результатами праці. Форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент в структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца. Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність і процеси маргіналізації населення. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток. Еволюція соціальної структури суспільства. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки. Зайнятість, її суть і форми. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини та форми безробіття. Сутність та фактори розширеного відтворення робочої сили. Роль держави у регулюванні зайнятості та відтворенні робочої сили.

17. Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок

Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства. Сучасна структура світового господарства. Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Транснаціональні корпорації і розвиток міжнародних виробничих зв'язків. Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми. Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів і послуг. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Торговельна політика, її види та інструменти. Теорія порівняльних вартостей. Торговельний і платіжний баланс. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси. Конвертованість валют. Валютні ринки. Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку

міграції робочої сили. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.

18. Глобалізація світогосподарських зв'язків та загально цивілізаційних проблеми людства

Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і виникнення загально цивілізаційних проблем людства. Природа і види глобальних проблем сучасності та їх класифікація. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Демографічні проблеми світу і шляхи її вирішення. Засвоєння Світового океану і Космосу. Проблема і шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Масштаби загрози і шляхи вирішення екологічних проблем. Національні і глобальні проблеми роззброєння та демілітаризації економіки. Взаємопов'язаний характер, економічні основи та шляхи вирішення глобальних проблем людства. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем.

II. Макроекономіка

1. Макроекономіка як наука

Предмет макроекономіки. Макроекономіка в науковому дослідженні. Макроекономічні моделі. Екзо-, ендогенні зміни. Макроекономічна політика.

2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Система національного вимірювання. Макроекономічні показники. Номінальні та реальні показники. Інфлювання та дефліювання ВВП.

3. Макроекономічна нестабільність

Безробіття, його типи. Вплив безробіття на економічні показники країни. Система соціального захисту. Поняття інфляції. Види інфляції. Антиінфляційна політика. Взаємозв'язок безробіття та інфляції. Крива Філіпа.

4. Сукупний попит і сукупне пропонування

Сукупний попит та фактори, що на нього впливають. Сукупне пропонування та фактори, що на нього впливають. Рівновага в моделі сукупного попиту та пропонування.

5. Споживання, заощадження та інвестиції

Поняття споживання та гранична схильність до споживання. Поняття заощадження та гранична схильність до заощадження. Функція заощадження. Інвестиції. Гранична схильність до інвестування. Модель Кейнсіанського хреста.

6. Сукупні видатки і ВВП

Основна макроекономічна тотожність. Види видатків. Модель регулювання „видатки-доходи”. Сутність ефекту мультиплікації. Мультиплікатор видатків.

7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Регулювання економіки за кейнсіанською теорією. Регулювання економіки за класичною теорією. Сучасне регулювання економіки України.

8. Фіскальна політика

Податкова політика. Види податків. Податковий мультиплікатор. Бюджетна політика. Механізм бюджетного регулювання. Трансферне вирівнювання. Дискретна та автоматична фіскальна політика.

9. Грошовий ринок і монетарна політика

Поняття грошей, функції грошей. Характеристика грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку. Створення грошей кредитною системою. Грошовий мультиплікатор. Монетарна політика.

10. Механізм зовнішньоекономічної діяльності

Структура зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішня торгівля. Система обмежень у зовнішній торгівлі. Валютна дисципліна, регулювання валютного курсу. Платіжний та торгівельний баланс.

11. Ринок праці та соціальна політика

Характеристика ринку праці. Розподіл доходів. Крива Лоренца. Напрями соціальної політики.

12. Економічне зростання

Поняття та типи економічного зростання. Цикли ділової активності. Моделі економічного зростання. Модель Слоу, модель Харода-Домара.

III. Мікроекономіка

1. Вступ до мікроекономіки. Предмет і метод

Мікроекономіка як складова частина економічної теорії. Проблема обмеженості ресурсів, необхідність вибору. Поняття економічної ефективності. Модель і крива виробничих можливостей, їх основні функції в економічному аналізі. Вплив технологій на виробничі можливості суспільства. Альтернативна вартість економічного блага. Вплив цін на розподіл ресурсів. Координація вибору: стихійний порядок та ієрархія. Трансакційні витрати. Предмет, концептуальні основи та методологія мікроекономіки. Предмет курсу, суб'єкти та об'єкти економічних відносин. Індивід. Домашнє господарство. Фірма. Держава. Методологія

мікроекономічного аналізу. Мікроекономічне моделювання. Загальноекономічні та специфічні методи мікроекономіки. Методи порівняльного аналізу; граничний аналіз, позитивний та нормативний аналіз. Мікроекономічний інструментарій: графіки, лінійні та нелінійні залежності, математичне моделювання. Мета, завдання і зміст дисципліни. Застосування та зміст мікроекономічної теорії.

2. Корисність економічного блага

Корисність і уподобання в економічній теорії. Економічні блага. Економічні потреби. Поняття корисності. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності. Закон граничної корисності економічного блага. Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності. Закон спадної корисності. Закон спадної граничної корисності економічного блага. Уподобання споживача. Побудова кривих байдужості. Карта кривих байдужості. Властивості кривих байдужості. Поняття взаємозамінних благ, взаємодоповнюючих благ, нейтральних благ, благ з від'ємною корисністю. Види поверхонь байдужості благ. Гранична норма заміщення. Бюджетні обмеження споживача. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Поняття нахилу бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача на розміщення бюджетної лінії та процес споживання. Зміна ціни та її вплив на бюджет споживача. Рівновага споживача: економічна, алгебраїчна та графічна інтерпретація. Вибір оптимального споживання. Методи знаходження точки рівноваги.

3. Аналіз поведінки споживача.

Реакція споживача на зміну доходу. Крива «дохід-споживання». Функція попиту від доходу: крива Енгеля. Окремі випадки: побудова кривих для взаємозамінних та взаємодоповнюючих благ. Поняття нормальних благ та благ нижчої споживчої цінності. Функції Торнквіста. Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива «ціна-споживання». Крива індивідуального попиту. Окремі випадки: побудова кривих для взаємозамінних та взаємодоповнюючих благ. Поняття звичайних благ та благ Гіффена. Ефект заміни та ефект доходу. Вплив ефектів за Слуцьким та Хіксом. Рівняння Слуцького. Взаємодія ефектів заміни та доходу. Напрямок дії ефекту заміни, напрямку дії ефекту доходу. Прийняття рішень в ситуаціях з ризиком. Невизначеність та економічний ризик. Умови схильності та несхильності споживача до ризику. Ризик та ефективність економічних рішень.

4. Попит та пропозиція

Попит та закон попиту. Ринковий попит як сума індивідуальних (означення, побудова графіків). Закон попиту, функція попиту, крива попиту. Зміна попиту та зміна обсягу попиту, фактори зміни (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Пропозиція та закон пропозиції. Функція пропозиції, крива пропозиції. Зміна пропозиції та зміна обсягу пропозиції, фактори зміни (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Взаємодія попиту та

пропозиції. Поняття рівноваги, надлишку, дефіциту. Ринкова ціна та ціна рівноваги, обсяг рівноваги. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутиноподібна модель). Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу), взаємодія змін попиту та пропозиції. Поняття про надлишок споживача і надлишок виробника. Практичне застосування аналізу рівноваги: встановлення мінімуму заробітної плати, стелі цін, податків, квоти і тарифів, державного та приватного сектора. Нецінове нормування дефіциту. Акцизні податки та максимізація акцизного збору.

5. Теорія еластичності

Еластичність попиту. Концепція еластичності взаємозв'язаних показників. Еластичність попиту за чинниками впливу: еластичність попиту за власною ціною блага, еластичність попиту за ціною взаємодоповнюючого блага та за ціною взаємозамінного блага (перехресна еластичність), еластичність попиту за доходом. Зв'язок між еластичністю попиту за власною ціною блага та доходом виробника. Еластичність пропозиції. Фактори впливу на еластичність пропозиції. Еластичність пропозиції за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва.

6. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринку та виробнича ринкова система. Фактори виробництва та їх класифікація. Мотивація поведінки підприємства (фірми). Економічні періоди функціонування фірми та множина можливих комбінацій ресурсів. Миттєвий, короткостроковий та довгостроковий періоди функціонування підприємства (фірми). Поняття і параметри виробничої функції. Виробнича функція як економічна модель технології, способи побудови виробничої функції (табличний, алгебраїчний, графічний). Загальні властивості виробничих функцій. Сукупний, середній та граничний продукт у короткостроковому періоді: означення, графічний аналіз взаємного розміщення кривих. Закон спадної продуктивності факторів виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Взаємозаміна факторів. Ізокванта та її властивості. Карта ізоквант. Гранична норма технічного заміщення. Границі заміщення факторів. Зміна технології, зміна масштабу у довгостроковому періоді. Постійна, спадна та зростаюча віддача від масштабу.

7. Витрати виробництва

Поняття і види витрат. Економічний та бухгалтерський підходи до визначення витрат. Альтернативні витрати. Явні та неявні; внутрішні та зовнішні витрати. «Нормальний прибуток» як елемент витрат. Економічний та бухгалтерський прибуток. Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні, змінні, сукупні, середні та граничні витрати. Означення, графічний аналіз особливостей взаємного розташування та закономірностей зміни кожного з видів витрат, точки мінімуму та їх взаємне розташування. Закон зростаючих граничних витрат. Витрати виробництва в

довгостроковому періоді. Криві довгострокових витрат та їх види. Концепція мінімально-ефективного розміру підприємства. Поняття ізокошти: означення, побудова, властивості. Карга ізокошт. Оптимум виробника: вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна та економічна інтерпретації. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства.

8. Ринок досконалої конкуренції

Поняття ринкової структури. Види ринкових структур та їх основні ознаки. Характерні риси ринку досконалої конкуренції. Досконало конкурентна фірма та умови її формування. Ринковий попит та крива попиту на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Сукупний, середній та граничний доходи фірми, їх графічне відображення. Граничний дохід та його співвідношення з лінією попиту на продукцію фірми. Конкурентна стратегія фірми у довгостроковому періоді. Максимізація прибутку. Дослідження умов прибутковості та збитковості фірми: графічний аналіз впливу ринкової ціни на взаємне розміщення кривих сукупних витрат, сукупного доходу та прибутку досконалого конкурента. Ринкова ціна та умови: прибутковості фірми, беззбитковості, збитковості, повного згортання виробництва (графічно). Пропозиції фірми і галузі. Конкурентна стратегія фірми у довгостроковому періоді. Умови довгострокової рівноваги. Пропозиція фірми і галузі у довгостроковому періоді. Ефективність ринку досконалої конкуренції.

9. Монопольний ринок

Модель монополії: її характеристика. Поняття та ознаки. Природні, економічні, адміністративні та правові бар'єри монопольного ринку. Різновиди монополій: відкриті, закриті, природні. Монопсонія. Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах. Визначення монополістом ціни та обсягу виробництва (графічна та алгебраїчна інтерпретації). Вплив на поведінку монополіста еластичності ринку. Пропозиція фірми-монополіста та особливості її формування. Цінова дискримінація. Рівновага фірми-монополіста у довгостроковому періоді. Реалізація та утримання монопольної влади. Економічні наслідки та соціальна ціна монополії. Порівняльний аналіз досконалої конкуренції та монополії. Державне регулювання монопольної діяльності, антимонопольна політика.

10. Ринок монополістичної конкуренції

Сутність та основні риси ринку монополістичної конкуренції: ознаки та умови функціонування. Умови вступу до галузі. Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Максимізація прибутку. Цінова політика фірми. Короткострокова та довгострокова рівновага галузі (графічна інтерпретація). Сутність та передумови розвитку нецінової конкуренції.

Поглиблення диференціації продукту: позитивні та негативні наслідки. Вплив рекламної діяльності на обсяги виробництва та витрати. Економічна доцільність реклами. Суспільна ціна монополістичної конкуренції, порівняльний аналіз з ринком досконалої конкуренції та монопольним ринком.

11. Олігополістична структура ринку

Олігополія, її сутність та основні ознаки. Показники концентрації ринку. Основні причини існування олігополії. Різноманітність олігополістичних структур, загальна взаємозалежність і складність аналізу поведінки підприємства на ринку. Дуополія, суть моделі Курно та Бертрана. Формальні умови моделі. Оптимізація обсягу виробництва в умовах дуополії. Олігополістичне ціноутворення. Моделі олігополістичного ціноутворення: цінова війна та її наслідки; картель та легальні угоди; таємні і мовчазні змови (лідерство у цінах). Модель ламаної кривої попиту. Ціноутворення за принципом: «витрати плюс ...». Основний зміст нецінової конкуренції. Олігополія та економічна ефективність. Науково-технічний прогрес за умов олігополії. Економічні наслідки олігополії. Державне регулювання олігополії.

12. Утворення похідного попиту

Похідний попит. Взаємозв'язок ринків продукту та факторів виробництва. Попит на продукт та попит па фактори виробництва. Споживання факторів виробництва: цілі та обмеження. Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку продукту на похідний попит. Похідний попит за досконалої конкуренції на ринку продукту. Індивідуальний та галузевий попит па фактори виробництва. Зміна обсягу попиту та попиту загалом. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва. Монопольний похідний попит. Монопольний ринок продукту та ринок факторів виробництва. Функція монопольного похідного попиту. Похідний попит та принцип оплати факторів. Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника при споживанні одного фактора виробництва. Вартісний граничний продукт та ціна фактора.

13. Ринок праці

Попит на працю за умови досконало конкурентного ринку ресурсів. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найму праці. Обґрунтування рішення про найм. Формування індивідуального, галузевого та ринкового попиту на працю. Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку. Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Обґрунтування вибору робітника щодо праці та відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Ринкова пропозиція послуг праці. Рівновага на ринку праці. Ринок праці з недосконалою конкуренцією. Попит монополії на працю та монопольна

рівновага. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливості. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Двостороння (двобічна) монополія та визначення реального рівня; заробітної плати.

14. Ринок капіталу

Капітал як фактор виробництва. Капітал як ресурс тривалого використання; форми капіталу. Рух капіталу та капітальні фонди. Попит та пропозиція капіталу. Вибір у часі. Поняття вибору у часі. Споживання та інвестиції. Уподобання у часі. Більша привабливість споживання теперішніх благ. Побудова бюджетного обмеження для випадку вибору обсягів споживання між теперішніми та майбутніми періодами. Оптимальний вибір. Попит та пропозиція капіталу. Вступ до аналізу інвестиційних рішень. Поняття дисконтованої величини. Види процентних ставок. Реальна та номінальна процентні ставки. Рівень дохідності, прибуток на капітал. Показники теперішньої та майбутньої вартості у прийнятті інвестиційних рішень. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу. Ринок землі. Особливості землі як фактора виробництва. Особливості формування пропозиції землі та попиту на землю. Фактори: впливу на попит на землю. Рента. Ціна землі як капіталізована рента.

15. Економічна ефективність та добробут

Поняття ринкової рівноваги, її аналіз. Часткова та загальна рівновага. Ефект зворотного зв'язку. Закон Вальраса. Рівновага в економіці обміну. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджворта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага по Парето. Ефективність у виробничій сфері. Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма тіаграма Еджворта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Ефективність на конкурентних ринках товарів. Загальна рівновага та економіка добробуту. Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків. Причини обмеженої здатності ринкового регулювання. Оптимум та квазіоптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика в галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту.

16. Зовнішні ефекти в ринковій економіці та їх державне регулювання

Позаринкові (зовнішні) ефекти, їх економічний зміст. Поняття про зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Корируючі податки та субсидії. Теорема Коуза-Стіглера. Громадські блага і громадський вибір. Поняття громадських благ. Приватні та громадські блага. Попит на громадські блага і ефективний їх обсяг. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку і держави. Економічна роль держави у ринковій економіці. Необхідність та причини втручання держави в економічні процеси за

ринкових умов. Функції держави. Позитивний (описовий) аналіз поведінки уряду. Застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду.

IV. Економіка підприємства

1. Підприємство як суб'єкт і об'єкт господарювання

Поняття про підприємство як що самостійно хазяює суб'єкті. Законодавчі акти України, що забезпечують його правове функціонування, їхній зміст. Базові і локальні принципи поведіння суб'єктів господарювання на ринку. Основні документи, необхідні для створення підприємства. Джерела формування майна підприємства й основних напрямків його діяльності. Поняття про комерційну таємницю і її збереження. Основні види підприємств, визначених Законом України «Про власність», і їхня характеристика. Організаційна і виробнича структура підприємства і фактори, них визначальні. Господарські об'єднання, їхні види й особливості функціонування. Ціль створення асоційованих організаційно-господарських форм підприємств. Специфічні організаційні структури підприємств.

2. Основи підприємницької діяльності

Підприємництво як форма господарювання. Основні принципи підприємництва. Гарантії держави розиткові підприємництва. Види підприємництва і їхня характеристика. Планування підприємницької діяльності. Правила ділової етики підприємця. Господарські ризики і способи їхньої оцінки. Поняття господарського і підприємницького ризику. Економічні і правові границі ризику. Зони ризику і його страхування. Договірні взаємини в підприємстві. Поняття договору, термін його дії, ціна й умови, при яких можливі зміни договору. Типи договорів. Міжнародна підприємницька діяльність і її форми.

3. Управління підприємством

Управління економічними процесами і його характерні риси. Керуючі і керовані системи. Принципи системи управління. Організація управління. Стель і методи управління. Правила поведінки керівника. Психологія особистості і колективу. Поняття про організаційну структуру управління підприємством і її видами, їхня коротка характеристика, недоліки і переваги. Економічні, соціально-психологічні, організаційно-розпорядчі методи управління підприємством (організацією), їхнє використання в практичній діяльності.

4. Трудові ресурси підприємства і їхнє використання

Основні поняття про працю і його особливості в умовах ринкової економіки. Ринок праці і фактори його що характеризують. Принцип раціональної зайнятості. Безробіття і її види. Методи державного регулювання ринку праці. Кадрова політика на підприємстві і способи її реалізації. Оцінка

персоналу і її використання для кар'єрного росту. Класифікація трудових ресурсів підприємства. Поняття професії, спеціальності, кваліфікації. Організація підготовки кадрів і підвищення їхньої кваліфікації. Продуктивність праці і трудомісткість виробництва продукції. Особливості їхнього розрахунку на різних підприємствах. Напрямок підвищення продуктивності праці на підприємстві. Мінімальна, номінальна і реальна заробітна плата. Структура заробітної плати і неї складові. Тарифна система. Мотивація трудової діяльності працівників.

5. Основні фонди і нематеріальні ресурси підприємства

Характеристика фінансових ресурсів підприємства і їхніх джерел. Підприємницький і позичковий, постійний і перемінний, основний і оборотний капітал. Класифікація основних фондів, їхня структура й оцінка по первісній, відбудовній і залишковій вартості. Переоцінка основних фондів, її необхідність і періодичність. Фізичний і моральний знос, амортизація основних фондів. Способи їхнього відтворення (заміна, модернізація, капітальний ремонт). Основні напрямки підвищення ефективності використання. Нематеріальні ресурси й активи підприємства. Об'єкти інтелектуальної власності. Необхідність і етапи оцінки вартості нематеріальних активів.

6. Оборотні кошти підприємства

Поняття оборотні кошти, оборотні фонди і фонди звертання. Склад і структура оборотних коштів, джерела їхнього формування. Нормовані і ненормовані оборотні кошти. Класифікація норм витрати оборотних коштів. Нормування оборотних коштів по елементах. Показники використання матеріальних ресурсів, шляхи їхньої економії. Основні напрямки підвищення ефективності використання оборотних коштів. Визначення потреби в матеріальних ресурсах. Організація матеріально-технічного забезпечення роботи підприємства і збуту готової продукції. Форма матеріально-технічного постачання, їхньої переваги і недоліки.

7. Інновації й інвестиційні процеси

Загальна характеристика інноваційних процесів. Класифікація нововведень (нововведень). Стимулювання інноваційних процесів. Роль держави в розвитку науки і техніки. Оцінка ефективності технічних і організаційних нововведень. Принципи, система показників і етапи оцінки інновацій. Законодавчі акти, що визначають інноваційні і інвестиційні процеси. Характеристика майнових і інтелектуальних цінностей. Класифікація інвестицій по напрямках, видах, джерелах. Формування і регулювання фінансових інвестицій. Поняття поворотного грошового потоку й особливості його формування. Оцінка реальної вартості фінансового документа. Види і форми інвестиційних проектів, стадії їхнього здійснення. Фази життєвого циклу інвестиційного проекту. Сутність ефекту мультиплікатора. Особливості інвестиційних проектів і форми їхньої

реалізації. Оцінка ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Поняття ефект і ефективність. Показники оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів.

8. Техніко-технологічна база підприємства

Особливості розвитку виробничої бази діючого і знову створеного підприємства. Технологічні і технічна складові виробництва. Показники оцінки технічного рівня виробництва. Лізинг як форма відновлення технічної бази підприємства. Варіанти лізингу і їхня характеристика. Типові умови договору лізингу. Права й обов'язки лізингодавець і лізингоотримувач. Оцінка ефективності використання лізингу. Виробнича потужність підприємства і методика її визначення. Розробка виробничої програми з урахуванням кон'юнктури ринку. Показники використання виробничої потужності.

9. Організація виробництва

Суспільні форми організації виробництва. Концентрація виробництва, її види і форми. Форми спеціалізації і кооперування виробництва. Поняття про уніфікацію і стандартизацію продукції, що випускається, (товарів, послуг). Типи і види комбінування виробництва. Принципи розміщення підприємств. Ефективність раціонального використання поділу суспільної праці. Підприємство як динамічна виробнича система в умовах ринкової економіки. Виробнича й організаційна структура підприємства. Характеристика виробничих процесів і циклів. Організаційні типи виробництва й особливості їх функціонування. Основні принципи проектування й організації виробничих процесів. Організації потокового і не потокового виробництва.

10. Виробнича і соціальна інфраструктура

Поняття, види, значення інфраструктури в діяльності підприємства. Роль і значення виробничої інфраструктури в розвитку підприємства. Складової соціальної структури і їхній розвиток. Система технічного обслуговування на підприємстві. Види ремонтів і нормативи їхнього проведення. Структура ремонтного господарства, організація робіт з ремонту. Інструментальне, енергетичне, складське господарство. Транспортне обслуговування виробничого процесу. Контроль якості продукції підприємства. Маркетингової політики підвищення ефективності виробництва. Основні заходи плану соціального розвитку підприємства.

11. Регулювання, прогнозування і планування діяльності підприємства

Особливості державної економічної політики на різних стадіях економічного розвитку країни. Об'єкти безпосередньо-державного керування. Способи державного регулювання розвитку економіки. Регулювання ринку праці. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів, що хазяюють. Економічне прогнозування і його задачі на різних ієрархічних рівнях керування. Види прогнозів. Інтуїтивні і формалізовані методи прогнозування.

Планування – основа господарської діяльності. Методологія планування і її використання на різних рівнях керування. Характеристика методів планування. Цільові комплексні науково-технічні програми розвитку економіки країни. Стратегічне планування і його основні принципи. Базові стратегії планування роботи підприємства. Тактичні плани і їхні основні розділи. Системи міжцехового і внутрішньо цехового оперативного планування. Роль диспетчерської служби в оперативному плануванні.

12. Виробництво, якість, конкурентноздатність

Загальна характеристика продукції підприємства і її видів. Маркетинг і його роль у підвищенні ефективності роботи підприємства. Основні функції і види маркетингу. Життєвий цикл продукції (товарів, послуг) і його етапи. Виробнича програма підприємства. Поняття і показники якості продукції (товарів, послуг). Основні елементи керування якістю. Органи державного нагляду за якістю продукції (товарів, послуг) і об'єкти цього нагляду. Технічний контроль якості на підприємстві і його види. Види конкуренції в ринковій системі господарювання. Антимонопольне законодавство і його практична реалізація. Конкурентноздатність продукції підприємства.

13. Валові витрати і ціни на продукцію

Формування витрат на виробництво продукції (товарів, послуг). Постійні і перемінні витрати виробництва. Поняття про граничні витрати виробництва і їхнього динаміка в коротко- і довгостроковому періодах. Крапка беззбитковості операційної діяльності підприємства її визначення і використання у формуванні виробничої програми. Класифікація і структура витрат по економічних елементах і калькуляційних статтях, їхньої особливості й область застосування. Кошторис витрат на виробництво. Особливості формування цін в умовах ринкової економіки. Рівноважна ціна і її роль у формуванні попиту та пропозиції на продукцію (товари, послуги). Функції цін. Методологія, методика і принципи ціноутворення. Види цін на різну продукцію, товари, послуги. Цінова політика суб'єктів, що хазяюють, з урахуванням новизни товарів і тривалості їхньої реалізації на ринку. Ціна кредиту, методика її встановлення і застосування для різних позичальників. Ціль державного регулювання цін у ринковій економіці. Методи прямого і непрямого регулювання цін їхня необхідність і ефективність. Контроль за цінами підприємств-монополістів.

14. Фінансово-економічна діяльність підприємства

Фінанси і їхня роль у регулюванні економічного життя країни і діяльності підприємства. Фінанси суб'єкта, що хазяює, і їхньої функції. Фінансовий механізм і фінансова дисципліна. Необхідність державного втручання в сферу фінансів. Джерела фінансування підприємства. Система показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, його фінансову стійкість, кредитоспроможність і ліквідність. Фактори, що впливають на прибуток підприємства, і їхній аналіз. Види прибутку. Крапка беззбитковості роботи

підприємства. Основні показники рентабельності, їхнього використання для оцінки роботи підприємства. Фінансова стратегія підприємства і фази процесу її планування. Короткострокове фінансове планування і його методи. Основні принципи складання фінансових планів. Ефективність виробництва. Ефект і його види. Система показників для оцінки ефективності виробництва. Фактори росту ефективності діяльності підприємства.

15. Економічна безпека й антикризова система господарювання

Загальні поняття про економічну безпеку країни. Критерії, система показників-індикаторів, граничні значення, основні погрози і механізми забезпечення економічної безпеки. Основні напрямки організації економічної безпеки підприємства. Фінансової, інтелектуальної, кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної й екологічна складової екологічної безпеки підприємства. Реструктуризація підприємства з метою підвищення його фінансової стійкості. Задачі, види і форми реструктуризації, їхня характеристика. Концепція, варіанти, планування і процес реструктуризації. Кількісні і якісні показники, що свідчать про необхідність фінансового оздоровлення підприємства. Правові норми і правила проведення санації підприємства. Державна підтримка соціальнозначущих підприємств у процесі їхнього фінансового оздоровлення. Банкрутство підприємства як економічна категорія. Добровільна і примусова ліквідація підприємства. Законодавчі акти і процедура проведення банкрутства.

V. Підприємницьке право

1. Поняття та види підприємницької діяльності

Історія розвитку підприємництва. Конституційне право на підприємницьку діяльність. Поняття, принципи та ознаки підприємницької діяльності. Види підприємництва.

2. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності

Роль держави в регулюванні ринкової економіки. Загальна характеристика державного регулювання підприємництва в Україні. Регулювання перевірок діяльності підприємств. Захист прав підприємців при їх порушенні незаконними актами державних органів.

3. Правове регулювання малого підприємництва

Поняття і значення малого підприємництва. Нормативно-правова база регулювання малого підприємництва в Україні. Суб'єкти малого підприємництва. Основні напрямки державної підтримки малого підприємництва. Програми підтримки малого підприємництва. Спрощена система оподаткування, бухгалтерського обліку і звітності, застосування для суб'єктів малого підприємництва.

4. Поняття і види суб'єктів підприємництва

Поняття і види суб'єктів підприємницької діяльності. Установчі документи суб'єктів підприємництва. Поняття і види підприємств. Правовий статус господарчих товариств. Відособлені підрозділи суб'єктів підприємництва. Призупинення і припинення діяльності підприємців.

5. Юридичні відносини власності – правова основа здійснення підприємницької діяльності

Власність як основа підприємницької діяльності. Форми власності. Суб'єкти права власності. Способи виникнення і припинення права власності суб'єктів підприємницької діяльності. Склад майна суб'єктів підприємницької діяльності. Правовий режим прибутку (доходу), отриманого в результаті підприємницької діяльності. Гарантії і захист права власності підприємців.

6. Поняття та способи легітимації суб'єктів підприємницької діяльності

Поняття легітимації суб'єктів підприємництва. Державна реєстрація суб'єктів підприємництва. Ліцензування визначених видів господарської діяльності. Патентування деяких видів підприємницької діяльності.

7. Загальна характеристика договорів у сфері підприємництва

Правова основа, поняття й особливості договору в сфері підприємництва. Класифікація і система договорів у сфері підприємництва. Функції договору. Форма договору в сфері підприємництва. Порядок укладання договору в сфері підприємництва. Виконання договорів.

8. Правове регулювання відновлення платоспроможності або визнання банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності

Поняття неплатоспроможності, банкрутства. Учасники провадження по справах про банкрутство і зацікавлені особи. Досудові процедури рішення проблеми неспроможності боржника. Провадження у справах про банкрутство. Визначення боржника банкрутом. Ліквідаційна процедура. Мирова угода.

9. Правове регулювання підприємницької діяльності в комерційному обігу

Поняття торгівлі і її види. Порядок заняття торговою діяльністю, правила торгового обслуговування населення. Виникнення і правова природа договорів у сфері купівлі-продажу.

10. Загальна характеристика рекламної діяльності у сфері підприємництва

Загальні положення законодавства України про рекламу. Законодавчі вимоги до реклами. Особливості рекламування деяких видів продукції. Недобросовісна реклама. Відповідальність за порушення законодавства про рекламу.

11. Правові засади захисту економічної конкуренції суб'єктів підприємницької діяльності

Законодавство про захист економічної конкуренції . Види порушень законодавства про економічну конкуренцію. Поняття і види недобросовісної конкуренції. Неправомірне використання ділової репутації підприємців. Створення підприємцям перешкод у конкуренції. Незаконний збір, розголошення і використання комерційної таємниці. Санкції за порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

12. Правове регулювання орендних відносин у сфері підприємництва

Поняття договору оренди. Об'єкти оренди. Сторони в договорі оренди. Порядок укладання договору оренди. Умови договору оренди. Припинення договору оренди. Правове регулювання лізингових операцій в Україні.

13. Кредитування та розрахунки у сфері підприємства

Порядок відкриття та використання рахунків суб'єктами підприємництва. Порядок та форми розрахунків суб'єктів підприємництва. Поняття кредитування та кредитних правових відносин. Види і форми кредиту. Кредитний договір. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань.

14. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва

Загальна характеристика правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємців. Поняття, види і суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Загальна характеристика правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємців. Поняття, види і суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Захист прав і законних інтересів державних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.

15. Юридична відповідальність за правопорушення в сфері підприємницької діяльності

Поняття відповідальності в сфері підприємницької діяльності. Функції відповідальності. Види відповідальності за правопорушення у сфері підприємництва. Підстави юридичної відповідальності за правопорушення у сфері підприємництва.

16. Захист прав суб'єктів підприємницької діяльності

Правове положення господарських судів. Підвідомчість справ господарським судам. Підсудність справ. Досудове врегулювання спорів, що виникають між суб'єктами підприємницької діяльності. Розгляд спорів між суб'єктами підприємництва.

VI. Маркетинг

1. Сутність основних понять маркетингу та розвиток його концепції

Зміст, завдання та структура навчального курсу «Маркетинг», його теоретичні й методологічні основи, зв'язок із спеціальними дисциплінами, що формують систему економічних знань майбутнього фахівця. Історичні передумови виникнення маркетингу як способу ефективного управління діяльністю. Приклади застосування маркетингових підходів до ведення бізнесу. Теоретичні основи маркетингу та практичне застосування їх при функціонуванні підприємств в умовах ринкових відносин. Сутність маркетингу, еволюція його визначення.

2. Маркетинг як відкрита мобільна система

Системний підхід до організації маркетингу підприємства. Маркетинг як циклічний і безперервний процес. Коротка характеристика основних етапів маркетингової діяльності підприємства: аналізу ситуації, планування маркетингової діяльності, реалізації планів маркетингу та маркетингового контролю. Сутність та завдання організації маркетингу. Взаємодія сукупності елементів системи маркетингу. Функції маркетингу: аналітичні, планово-управлінські, виробничо-збутові, контрольні. Контрольовані та неконтрольовані фактори макро- та мікросередовища, під постійним впливом яких знаходиться система маркетингу підприємства.

3. Формування маркетингової інформаційної системи на основі проведення маркетингових досліджень

Значення інформації для прийняття маркетингових рішень. Класифікація маркетингової інформації. Первинна та вторинна інформація, переваги і недоліки, що визначають доцільність її отримання та використання. Поняття маркетингової інформаційної системи. Маркетингові дослідження як основна складова формування банку даних маркетингової інформаційної системи підприємства. Сутність маркетингових досліджень, практика організації проведення на зарубіжних та вітчизняному ринках. Маркетингові дослідження потреб, поведінки покупців, продуктів, ринку, товарів, конкурентів, реклами. Види маркетингових досліджень залежно від типу та методів отримання інформації, від мети досліджень і кількості досліджуваних об'єктів.

4. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів

Особливості купівлі товарів виробничого призначення. Основні фактори, що визначають процес прийняття рішення про купівлю: економічна, політична ситуація в країні, стан кон'юнктури ринку, інфраструктура підприємства, відмітні особливості підприємства, міжособистісні відносини та особливості рис характеру відповідального за закупку. Етапи прийняття рішення щодо придбання продукції виробничого призначення: усвідомлення проблеми,

узагальнений опис потреб, пошук постачальника, запити пропозицій, вибір постачальника, обґрунтування процедури отримання замовлення, оцінка роботи постачальника. Сутність та принципи сегментації покупців споживчих товарів: соціально-економічний, географічний, культурно-демографічний, психографічний. Ознаки сегментації ринку покупців-підприємств: географічний, галузевий, за розміром, за системою організації закупівель, за обсягами замовлень. Вибір найпривабливіших для підприємства сегментів ринку та стратегії охоплення ринку: недиференційований маркетинг, диференційований маркетинг, концентрований маркетинг.

5. Товарна політика в системі маркетингу

Сутність, цілі та завдання товарної (продуктової) політики підприємства. Поняття товару і товарної одиниці в теорії маркетингу. Види класифікації продуктів (товарів, послуг). Три рівні товару. Характеристика споживчих товарів, товарів виробничого призначення, послуг. Поняття номенклатури продуктів, товарного асортименту, показники оцінки (глибина, ширина, насиченість, гармонійність, стійкість, коефіцієнт оновлення). Концепція життєвого циклу товару. Характеристика етапів життєвого циклу. Зміст діяльності та особливості маркетингу на кожному етапі життєвого циклу товару: впровадження товару на ринок, зростання обсягів продажу, зрілості (зростаючої, стабільної, спадаючої), падіння обсягів реалізації. Сутність та роль інновацій у маркетинговій діяльності підприємства. Основні етапи розроблення нових продуктів. Впровадження нових товарів на ринок та основні причини поразок. Значення пробного маркетингу. Торговельна марка, її складові, вимоги до марочних товарів. Поняття та значення брендингу, проблеми створення корпоративних символів, марок. Охорона прав на товарні знаки. Упаковка товару: види, функції, проблеми, штрихове кодування товару.

6. Цінова політика в системі маркетингу

Сутність та завдання цінової політики в системі маркетингу підприємства. Цілі ціноутворення: максимізація прибутку, збільшення частки ринку, забезпечення виживання підприємства. Визначальні фактори, що впливають на формування цінової політики підприємства: витрати, попит, рівень конкуренції, державне регулювання цін, особливості системи розповсюдження. Особливості встановлення цін на ринках різних типів. Тенденції зсуву ролей цінової та нецінової конкуренції. Види цінових стратегій: стратегії високих, низьких цін, цін на принципово нові товари, цін на товари-імітатори, не округлених цін; єдиних цін, гнучких цін, стратегії у межах товарного асортименту (цінових ліній, цін на товари, що доповнюють, на комплектуючі товари. Цінова дискримінація.

7. Політика розповсюдження в системі маркетингу

Значення, цілі, завдання та місце політики розповсюдження в системі маркетингу. Поняття системи розповсюдження та її складові елементи. Канали розповсюдження, рівні, характеристика каналів розповсюдження різних рівнів. Функції каналів розповсюдження. Види маркетингових систем розповсюдження (традиційні, багатоканальні, горизонтальні, вертикальні). Розвиток вертикальних маркетингових систем розповсюдження, їх різновиди (керовані, корпоративні, договірні). Особливості договірних вертикальних маркетингових систем розповсюдження (добровільних об'єднань роздрібних торговців під егідою оптовиків, підприємств утримувачів привілеїв, кооперативів роздрібних торговців). Маркетингові рішення щодо структури каналу розповсюдження та схема їх прийняття (визначення основних варіантів каналу, визначення числа посередників, відбір учасників каналу, мотивування посередників та оцінка їх діяльності).

8. Комунікаційна політика в системі маркетингу

Значення, місце, цілі, завдання системи маркетингових комунікацій у комплексі маркетингу. Характерні особливості елементів системи маркетингових комунікацій: видів реклами, методів стимулювання збуту, персонального продажу, зв'язків з громадськістю. Фактори, що визначають структуру комунікаційних заходів: тип товару, етап життєвого циклу товару, ринку, вид стратегії збуту, ступінь інформованості покупців. Роль реклами. Розроблення програми рекламної діяльності. Зміст, схема, форма та структура рекламного звернення. Вибір носіїв рекламних об'яв та критерії оцінки ефективності реклами. Поняття «фірмового стилю». Зв'язки з громадськістю та їх роль у збільшенні довіри до товарів, послуг та підприємства. Традиційні та нові інструменти заходів зв'язків з громадськістю (підтримування контактів із засобами масової інформації, проведення презентацій, ювілейних заходів, організація консультування споживачів і посередників, спонсорство тощо).

9. Стратегія маркетингу підприємства

Сутність стратегій маркетингу. Стратегічний аналіз стану підприємства на ринку. Ключові фактори успіху в бізнесі. Дерево цілей. Поняття внутрішньої та зовнішньої конкурентної переваги. Варіанти поведінки підприємства на ринку залежно від конкурентної ситуації. Використання SWOT-аналізу для визначення позиції підприємства на ринку; оцінка конкурентоспроможності, вибір і застосування стратегії. Позиціонування підприємства на ринку з метою досягнення конкурентних переваг. Розроблення стратегій маркетингу на основі визначення зростання ринку та відносної частки ринку (матриця БКГ), конкурентоспроможності та привабливості ринку.

10. Організація та контроль маркетингової діяльності

Сутність і завдання організації служби маркетингу на підприємстві. Принципи та умови ефективної діяльності служби маркетингу. Основні

вимоги до побудови організаційних структур служб маркетингу, їх види, переваги і недоліки. Маркетинговий контроль: за виконанням річних планів, за відповідністю результатів діяльності підприємства обраній маркетинговій стратегії.

VII. Основи менеджменту

1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту

Менеджмент як специфічна сфера людської діяльності. Сутність категорій «управління» та «менеджмент». Управлінські відносини як предмет менеджменту. Менеджмент як система наукових знань. Менеджмент як мистецтво управління. Менеджера та підприємці - ключові фігури ринкової економіки. Спільне та відмінне між менеджером та підприємцем. Рівні управління, групи менеджерів. Сфери менеджменту: виробництво, фінанси, кадри, нововведення, облік, збут, зовнішньоекономічна діяльність. Існуючі парадигми менеджменту.

Методи досліджень: діалектичний, конкретно-історичний, системний підхід; моделювання: вербальне, фізичне, аналогове, математичне; науковий, експертний, соціологічні методи: анкетування, інтерв'ювання, тестування.

2. Закони, закономірності та принципи менеджменту

Закони та закономірності менеджменту: закон відповідності систем цілям; закон відповідності організації системи зовнішньому середовищу; закон інтеграції управління; закон економії часу; закон інерції систем; закон еластичності систем; закон безперервного удосконалення систем.

Сутність, природа та роль принципів менеджменту в досягненні мети організації. Класифікація принципів менеджменту. Принципи цілеспрямованості. Принцип ієрархічності. Принцип динамічної рівноваги. Принцип економічності управління. Принцип урахування інтересів. Взаємозв'язок між принципами менеджменту.

3. Історія розвитку менеджменту

Історія розвитку управлінської думки у світі та в Україні. Передумови виникнення науки управління. Класичні теорії менеджменту: школа наукового управління; класична (адміністративна) школа управління; школа людських відносин; школа поведінських наук; емпірична школа, школа «соціальних систем», нова школа. Характеристика інтегрованих підходів до управління: процесний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід.

Вклад у розвиток управлінської науки зарубіжних та вітчизняних вчених.

Розвиток управлінської науки в Україні.

Особливості формування сучасної моделі менеджменту в Україні.

4. Організації як об'єкти управління

Поняття організації. Ознаки організації. Внутрішнє середовище організації, взаємозв'язок внутрішніх змінних. Різновиди організацій: органістичні та механістичні, прості та складні, формальні та неформальні. Загальні риси організацій: ресурсний, вертикальний та горизонтальний поділ праці, залежність від зовнішнього оточення, об'єктивність управління, структуризація.

Організація як відкрита динамічна система: керуюча та керована підсистеми. Ефект синергії. Модель організації як відкритої системи: параметри «входу», процес перетворення, параметри «виходу».

Зовнішнє середовище організації: фактори прямої та непрямой дії. Загальні характеристики зовнішнього середовища: об'єктивність, взаємозв'язок факторів, складність, динамічність, невизначеність. Оцінка факторів зовнішнього середовища. Еволюція організації. Концепції життєвого циклу організації. Культура організації. Типи організацій в Україні.

5. Функції та технологія менеджменту

Поняття функцій менеджменту. Функції менеджменту як види управлінської діяльності. Особливості формування функцій менеджменту. Класифікація і характеристика функцій менеджменту. Загальні (основні), конкретні (спеціальні) функції менеджменту.

Динамічний взаємозв'язок конкретних і загальних функцій. Механізм реалізації конкретних функцій менеджменту на засадах використання загальних.

Процес управління як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих функцій, методів, управлінських рішень та інших категорій менеджменту.

Мета управлінського процесу, його учасники, предмет, засоби здійснення. Управлінський цикл. Управлінські процедури: цільовизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір варіанту дій, реалізація рішення, зворотній зв'язок. Особливості процесу управління: безперервність, нерівномірність, циклічність, ПОСЛІДОВНІСТЬ, мінливість, стійкість.

6. Планування як загальна функція менеджменту

Сутність і зміст планування як; функції менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок.

Основні елементи системи планування. Етапи процесу планування: визначення місій та цілей; оцінка сильних і слабких боків організації; розроблення стратегії. Базові стратегії. Оперативне планування на засадах застосування адміністративних та економічних важелів. Тактика, політика, процедури, правила. Загальна характеристика бізнес-планування.

Поняття місії в управлінні та класифікація цілей організації. Ієрархічна підпорядкованість, субординація цілей організації. Традиційний процес постановки цілей. Концепція управління за цілями.

7. Організаційна діяльність як загальна функція менеджменту

Сутність організаційної діяльності та її місце в системі управління. Поняття та складові організаційної діяльності.

Повноваження, обов'язки, відповідальність. Процес делегування повноважень і відповідальності. Типи повноважень: лінійні, функціональні. Вертикальна л"а горизонтальна структуризація управління. Скалярний процес. Вертикальна координація: прямий контроль, стандартизація. Горизонтальна координація: взаємні комунікації, тимчасові робочі групи, комісії. Департаменталізація. Взаємодія та взаємовплив структур організації. Сутність організаційної структури управління та їх роль в досягненні мети.

Елементи структури. Види організаційних структур управління.

Лінійні та функціональні організаційні структури управління.

Комбіновані організаційні структури управління. Єдиноначальність: поняття, сутність. Централізація і децентралізація.

Принципи побудови організаційних структур управління.

Фактори, які впливають на формування організаційної структури. Критерії оцінки організаційної структури управління. Методи вибору організаційної структури управління. Проектування організаційних структур управління. Формування структурних елементів.

8. Мотивування як загальна функція менеджменту

Значення людського фактора в управлінні організацією. Психологічні та фізіологічні особливості працівника. Поняття мотивування. Принципи врахування інтересів у мотивації. Взаємозв'язок потреб, спонукань, цілей і заохочень працівника у процесі мотивації. Теорії і моделі процесів мотивування: змістовний і процесний підходи. Співставлення теорій мотивування. Засоби мотиваційного впливу. Стимулювання праці: цілі, принципи, види, форми.

9. Контролювання як загальна функція менеджменту

Поняття контролю та його місце в системі управління. Принципи і цілі функції контролювання. Етапи процесу контролювання: формування стандартів вимірювання, порівняння фактичного виконання зі стандартами, оцінка та регулювання. Модель процесу контролювання. Процес контролювання. Зворотній зв'язок при контролі. Види управлінського контролю.

10. Регулювання як загальна функція менеджменту

Поняття регулювання та його місце в системі управління. Види регулювання. Етапи процесу регулювання.

11. Методи менеджменту

Сутність та класифікація методів менеджменту. Методи менеджменту як сукупність способів впливу керуючої системи

управління на керовану. Економічні методи менеджменту. Адміністративні методи менеджменту. Соціально-психологічні методи менеджменту. Методи менеджменту як результат виконання функцій менеджменту. Механізм взаємодії методів, принципів та функцій менеджменту.

12. Управлінські рішення

Сутність управлінських рішень. Управлінське рішення як результат управлінської діяльності. Класифікація управлінських рішень. Умови прийняття управлінських рішень. Фактори, що впливають на процес прийняття управлінських рішень. Моделі прийняття управлінських рішень. Взаємозалежність рішень. Підходи до прийняття рішень. Різновиди технологій прийняття рішень. Якість управлінських рішень.

13. Інформація і комунікації в менеджменті

Інформація, її види та роль в менеджменті. Носії інформації. Класифікація інформації. Вимоги, які пред'являються до інформації.

Поняття і характеристика комунікацій. Різновиди «внутрішніх» та «зовнішніх» комунікацій. Перешкоди в комунікаціях. Зворотній зв'язок у процесі комунікації. Засоби комунікацій, їх переваги та недоліки.

Комунікаційний процес, елементи та етапи процесу. Моделі комунікаційного процесу. Організація комунікаційного процесу. Комунікаційні переваги.

Тема 14. Керівництво та лідерство

Поняття та загальна характеристика керівництва. Керівництво як об'єднувальна функція менеджменту. Основні фактори та визначальні аспекти керівництва. Основи керівництва: вплив, лідерство, влада. Адаптивне керівництво. Влада як елемент примушення. Форми впливу та влади. Теорії лідерства. Типологія лідерів. Поняття стилю керівництва та континууму стилів керівництва. Характеристика та класифікація стилів керівництва. Фактори та передумови формування стилів керівництва. Критерії оцінки стилю менеджера. Особливості національних систем керівництва. Загальна характеристика моделі сучасного менеджера.

Тема 15. Відповідальність та етика у менеджменті

Сутність відповідальності та етики у менеджменті.

Зміст юридичної відповідальності: дотримання конкретних державних законодавчих актів, інструкцій, норм тощо. Соціальна відповідальність як добровільна реакція на соціальні проблеми суспільства з боку організації.

Перевага та недоліки соціальної відповідальності. Сутність та значення соціальної поведінки. Етична поведінка як сукупність вчинків та дій людей.

Причини неетичної поведінки. Заходи щодо забезпечення етичної поведінки.

Тема 16. Організаційні зміни та ефективність менеджменту

Сутність та основні параметри організаційних перетворень. Організаційні зміни та управління ними. Моделювання процесу організаційних перетворень. Опір змінам. Система подолання опору організаційних змін.

Сутність результативності та ефективності менеджменту. Економічна, організаційна та соціальна ефективність управління.

Показники економічної, організаційної та соціальної ефективності управління, їх склад і методи визначення.

Комплексний підхід до удосконалення управління організаціями.

VIII. Операційний менеджмент

1. Операційний менеджмент як різновид функціонального менеджменту.

Операційний менеджмент як різновид функціонального менеджменту.

Операційний менеджмент: його сутність і місце в системі менеджменту підприємства. Принципи, методи і функції операційного менеджменту.

2. Операційна стратегія підприємства

Операційна стратегія як основа створення операційної системи організації.

Формування стратегії виробництва товару. Процес розробки операційної стратегії підприємства.

3. Операційна система організації

Менеджмент з позиції системного підходу. Складові частини операційної системи. Класифікація операційних систем.

4. Операційна діяльність: ресурси, процеси і результати

Предмет операційної діяльності підприємства. Склад основних ресурсів підприємства. Операційні процеси в організації, їхні типи. Організація операційного процесу. Операційний цикл і його фази.

5. Управління поточним функціонуванням операційної системи.

Елементи системи операційного менеджменту. Планування операцій. Диспетчерування й оперативне розпорядництво. Роль і задачі управління ресурсами і запасами. Система управління «Точно в строк». Контроль у системі операційного менеджменту.

6. Менеджмент якості і управління продуктивністю операційної діяльності

Значення стандартизації і сертифікації в системі якості. Загальний менеджмент якості. Концепція всеосяжного управління якістю (TQM). Планування якості. Поняття «петлі якості».

ІХ. Управління персоналом

1. Управління персоналом в системі менеджменту організації

Роль та значення управління персоналом (УП) як науки. Людина як об'єкт УП. Ціннісні орієнтації персоналу та їх класифікація. Орієнтація персоналу на корпоративну культуру. УП як специфічна функція менеджменту. Зміст понять „трудові ресурси”, „персонал”, „кадри”. Системний підхід до УП організації. Основні елементи (підсистеми) УП. Загальна модель УП. Аналіз сучасних концепцій і теорій управління персоналом.

2. Управління персоналом як соціальна система

Персонал як суб'єкт і об'єкт управління. Характеристика персоналу організації. „Індивід”, „Особистість”. Класифікаційні ознаки персоналу за категоріями. Робітники та службовці. Різновиди соціальних груп. Структура персоналу, штатна, організаційна, соціальна, рольова. Соціальна структура персоналу. Чисельність персоналу: нормативний, штатний, фактичний склад працівників. Категорії працівників у складі спускової чисельності. Вимоги до професійно-кваліфікаційного рівня працівників. Поняття посади, професії, кваліфікації. Компетентність працівника. Види компетенцій. Професійна компетентність і професійна придатність.

3. Формування колективу організації

Колектив як соціальна група. Принципи формування колективу. Етапи розвитку колективу. Ознаки колективу. Формальні і неформальні групи. Врахування соціальної структури персоналу при формуванні колективу. Роль менеджера з персоналу при формуванні колективу. Лідерські якості керівника в УП. Корпоративна культура. Формування корпоративної культури: цінності і традиції колективу.

4. Згуртованість та соціальний розвиток колективу

Суть та стадії згуртованості колективу. Колективи згуртовані, розчленовані та роз'єднані. Фактори, які впливають на згуртованість колективу. Роль комунікацій в УП. Соціально-психологічні особливості колективу як об'єкта управління. Психологічна сумісність працівників в організаціях. Вимоги до психологічних якостей працівників та керівників сучасних організацій. Психологічні риси особливості керівника, вимоги до нього як до лідера. Сутність та значення соціального розвитку колективу. Зміст, етапи розробки проекту, затвердження та реалізація плану соціального розвитку. Функції та повноваження трудових колективів.

5. Кадрова політика організації

Поняття та значення сучасної кадрової політики організацій. Основні структурні складові кадрової політики. Фактори, що впливають на її формування. Стратегія УП. Зміст кадрової політики на різних етапах життєвого циклу організації. Розробка та реалізація кадрової політики у

концептуальних кадрових документах. Правова база для здійснення сучасної кадрової політики (зміст та протиріччя). Вплив стилю керівництва на кадрову політику.

6. Служби персоналу: організація та функції

Стан, проблеми і тенденції розвитку кадрових служб. Різновиди служб персоналу. Основні функції та відповідальність кадрових служб. Статус, організаційна побудова та принципи розподілу повноважень. Взаємозв'язок кадрової служби з іншими підрозділами організації. Реорганізація роботи кадрової служби. Процес планування роботи з персоналом. Види та вибір методів планування. Організація обліку та звітності по персоналу. Робота з документами по особовому складу.

7. Кадрове планування в організаціях

Поняття про кадрове планування. Мета та завдання планування персоналу. Сутність стратегічного планування людських ресурсів. Фактори, що впливають на визначення потреб у персоналі. Планування чисельності персоналу по категоріях. Зміст понять вакансія, посада, професія, спеціальність. Аналіз внутрішніх та зовнішніх джерел майбутніх потреб у персоналі. Прогнозування якості та кількісної потреби у персоналі. Ключові компетенції персоналу.

8. Організація набору кадрів

Добір кадрів. Основні джерела інформації про вакансії. Визначення вакантних місць. Формування вимог до претендентів. Професіограма: модель співробітника і модель посади. Кваліфікаційна карта та карта компетенцій. Залучення персоналу: створення бази даних кваліфікованих кандидатів для відбору. Характеристика джерел залучення кандидатів. Роль кадрових агентств. Лізинг персоналу. Профорієнтація: суть та завдання, організація роботи. Методи та форми професійної орієнтації.

9. Організація відбору кадрів

Моделі та методи відбору працівників. Критерії відбору працівників. Загальні процедури найму персоналу в організаціях. Професійний відбір персоналу. Етапи відбору кадрів. Первинний відбір. Анкетування. Правила проведення інтерв'ю. Види співбесід. Довідка про кандидата. Співбесіда з керівником підрозділу. Аналіз та оцінювання індивідуальних відмінностей претендентів, їх співставлення. Випробування. Рішення про найом. Трудова адаптація: первинна та вторинна. Входження та інтеграція. Інструктаж. Наставництво. Швидкість трудової адаптації та фактори, що її зумовлюють.

10. Оцінювання та атестація персоналу

Сутність та види оцінки персоналу. Критерії та методи оцінки персоналу. Інформаційні джерела. Оцінювання якості роботи різних категорій персоналу. Оцінка індивідуального вкладу. Оцінювання робітників,

службовців, спеціалістів та керівників. Атестація персоналу. Види атестацій. Призначення та зміст атестаційної комісії. Зміст атестації для різних категорій персоналу. Організація проведення атестації персоналу. Запобігання суб'єктивності, застосування комплексного підходу. Документальне супроводження атестації. Використання результатів атестації персоналу.

11. Управління процесом розвитку та рухом персоналу

Професійний розвиток персоналу. Виявлення та аналіз потреб персоналу. Поняття про трудову кар'єру та просування по службі. Психологічний аналіз особи працівника. Планування та управління службовою кар'єрою працівників. Моделі кар'єри. Фактори, що визначають напрям та швидкість кар'єри. Створення відповідних умов для зростання. Методи соціального та морального впливу на персонал. Навчання персоналу. Інвестування в людину та його ефективність. Програми підготовки персоналу. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації, перепідготовка. Післядипломна та додаткова освіта. Стажування. Самоосвіта, саморозвиток, самовдосконалення. Управління мобільністю кадрів. Аналіз потреб та оцінка плану розвитку персоналу. Ротація кадрів. Планування та підготовка резерву. Формування внутрішнього резерву. Наступник. Дублер. Розстановка резерву за посадами.

12. Управління процесом вивільнення персоналу

Причини та фактори вивільнення персоналу. Процедура та форми звільнення. Соціальні та виробничі критерії вибору працівників на звільнення. Соціальні гарантії. Типові порушення трудової дисципліни, причини їх виникнення. Нещасні випадки. Дисциплінарний вплив. Управління плинністю кадрів. Необхідна та надлишкова плинність кадрів, фактори, що їх зумовлюють. Показники абсолютні та відносні. Розробка заходів з регулювання плинності персоналу. Управління безпекою персоналу. Організація навчання техніки безпеки та охорони здоров'я. Профілактика та протиепідемічні заходи в УП.

13. Соціальне партнерство в організації

Соціальні партнери в організації. Інтереси роботодавця і працівника. Соціальне партнерство як засіб узгодження інтересів роботодавця працівників. Громадські організації. Роль профспілкової організації в представництві інтересів найманих працівників. Колективний договір, його сторони та зміст. Колективні переговори. Укладання та реєстрація договору. Строк чинності колективного договору та контроль за його виконанням.

14. Ефективність управління персоналом

Ефективність роботи персоналу: сутність та підходи. Методика оцінки ефективності. Методики оцінки за якістю та результатами праці. Критерії ефективності. Соціальна та економічна ефективність роботи персоналу. Бальна методика оцінки ефективності роботи персоналу: теорія, зміст та

застосування. Комплексна оцінка управлінської праці: суть, принципи застосування. Оцінка за коефіцієнтом трудової участі: сутність, розрахунок, переваги та недоліки у застосуванні.

X. Організація праці менеджера

1. Особливості управлінської праці

Управлінська праця як складова управлінської діяльності менеджера. Функціональний аналіз діяльності менеджера. Вимоги, які пред'являються до сучасного менеджера.

2. Розподіл та кооперація управлінської праці. Розпорядча діяльність менеджера

Основні види розподілу та кооперації праці на підприємстві. Розпорядча діяльність менеджера. Комунікаційно-інформаційні аспекти розпорядчої діяльності менеджера.

3. Планування особистої роботи менеджера

Роль та значення планування особистої роботи менеджера. Особливості планування особистої праці менеджера. Вибір пріоритетних справ менеджера. Делегування повноважень в діяльності менеджера.

4. Нормування управлінської праці, облік та аналіз робочого часу менеджера

Методи нормування управлінської праці: розрахункові (аналітичні), дослідницькі. Норми керованості, укрупнені нормативи чисельності, нормативи часу й обслуговування. Методологія нормування управлінських робіт. Класифікація видів робіт для аналізу змісту роботи менеджера.

5. Документування в управлінській діяльності

Сутність і види управлінських документів. Системи документації в управлінні. Процеси документування. Адміністративний етикет.

6. Організація діловодства. Опрацювання текстових матеріалів

Організація діловодства у підприємстві. Робота з документами, що надходять у підприємство. Робота з документами власного архіву керівника. Контроль за станом документаційного забезпечення управління.

7. Організація та проведення нарад і зборів

Види ділових нарад. Технологія проведення ділової наради. Особливості проведення нарад різних видів.

8. Ділові контакти в діяльності менеджера

Ділові контакти в діяльності менеджера. Проведення ділових переговорів. Проведення ділових бесід. Техніка прийому відвідувачів. Техніка контактів з підлеглими.

XI. Основи зовнішньоекономічної діяльності

1. Зовнішньоекономічна діяльність. Предмет, метод, зміст та завдання курсу.

Сучасна схема товарообміну на світових ринках. Розвиток світової зовнішньої торгівлі. Участь різних країн у міжнародних економічних зв'язках. Зовнішньоекономічна політика країн. Участь України у світовій торгівлі. Поняття об'єктів і суб'єктів ЗЕД. Основи державного керування ЗЕД в Україні. Торгові представництва за кордоном. Місце дисципліни у системі загальноосвітніх і професійно орієнтованих дисциплін. Актуальність і практична спрямованість курсу, його структура і послідовність.

2. Стан і головні напрямки розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Зовнішньоекономічна політика держави при формуванні ринкової, моделі господарювання. Концепція зовнішньоекономічної політики України. Характеристика основних показників ЗЕД. Обсяг і динаміка зовнішнього товарообігу України. Торговий баланс, сальдо торгового балансу. Структура експорту й імпорту. Характеристика зовнішньоекономічних зв'язків з окремими країнами. Ефективність стану зовнішньоекономічних зв'язків цілому.

3. Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Характеристика системи регулювання ЗЕД. Нормативно-правові акти України відносно ЗЕД. Основи регулювання ЗЕД. Державне регулювання. Недержавні органи регулювання ЗЕД: ТПП, фондові і валютні біржі. Економічні інструменти регулювання ЗЕД: податки, збори. Характеристика механізму нормування валютних фондів підприємств. Характеристика адміністративних методів регулювання ЗЕД. Реєстрація суб'єктів ЗЕД, зовнішніх контрактів. Оперативне регулювання. Нетарифні методи регулювання, їх класифікація і характеристика.

4. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Основні напрямки митної політики України. Характеристика органів держрегулювання митної справи. Система митного контролю. Порядок митного оформлення товарів. Види і ставки мита. Митні документи. Декларування товарів, форми декларування процедура декларування. Поняття вантажної митної декларації. Поняття митної вартості. Механізм нарахування і види митних платежів. Митні збори, нарахування акцизного збору і ПДВ.

5. Форми виходу підприємств на зовнішні ринки.

Класифікація і характеристика форм виходу на зовнішні ринки. Вивчення й аналіз умов ринку. Пошук партнерів при здійсненні безпосередніх експортно-імпортних операцій. Способи встановлення контактів з потенційним партнером. Тактика і стратегія проведення переговорів. Поняття оферти, її види. Акцепт. Комерційні документи, запит і замовлення, процедура їхнього використання.

6. Зустрічна торгівля, її види.

Класифікація угод зустрічної торгівлі. Операції натурального обміну (бартер). Операції, що передбачають участь продавця в реалізації товарів, запропонованих покупцем. Комерційна компенсація, зустрічні закупівлі, авансові закупівлі, угоди типу "світч"; угоди типу "оффсет", рамочні угоди, угоди позитивної зустрічної торгівлі. Операції в рамках промислового співробітництва. Співробітництво на комерційній основі, виробнича кооперація, операції з давальницького сировиною. Регулювання операцій зустрічної торгівлі в Україні.

7. Посередницькі та орендні операції на зовнішніх ринках.

Характеристика і класифікація посередників. Агенти, представники, брокери, маклери. Угоди комісії. Угоди чистої комісії. Договір "делькредере". Угоди консигнації, особливості і можливості здійснення. Способи консигнації. Агенти, дистриб'ютори, дилери, їхнє місце на ринку. Прості агенти, агенти з правом "першої руки", монопольні (ексклюзивні) агенти. Регулювання посередницьких операцій в Україні. Оренда машин і устаткування. Класифікація, характеристика й особливості виконання лізингових операцій. Правове регулювання лізингових відносин.

8. Організація і техніка підготовки, укладання та виконання зовнішньоекономічних контрактів.

Суть і ціль договірних відносин між підприємствами на зовнішньому ринку. Права та обов'язки сторін. Конвенція ООН щодо договорів міжнародної купівлі-продажу товарів. Етапи здійснення експортно-імпоротної угоди. Види контрактів і їх класифікація. Форми, умови, порядок висновку контрактів. Способи встановлення взаємин між потенційними покупцями і продавцями товару.

9. Структура і зміст міжнародних контрактів купівлі-продажу.

Типові контракти в міжнародній торгівлі. Торговельні порядки і їх значення. Можливий набір умов (розділів) контракту. Умови контракту: обов'язкові і додаткові. Зміст і характеристика основних умов контракту. Преамбула. Предмет контракту. Кількість і якість товару в контракті. Базисні умови постачання. Транспортні умови. Термін і дата постачання. Пакування і маркірування. Гарантії на технічне обслуговування. Порядок прийому

товару. Рекламациі і санкції. Арбітраж. Форс-мажорні обставини, інші умови. Термін постачання, вимоги до нього. Етапи виконання експортно-імпортного контракту. Базисна умова постачання товарів.

Суть і еволюція умов "Інкотермс". Характеристика основних груп: Е, Р, С, ^.
Поділ базисних умов у залежності від виду транспорту.

10. Ціна товару в міжнародних контрактах купівлі-продажу.

Особливості цінової політики на зовнішньому ринку. Цілі визначення цін у міжнародних контрактах. Методи встановлення зовнішньоекономічних цін. Рівень ціни, базис ціни. Спосіб фіксації ціни. Тверда ціна, змінна ціна, ціна з наступною фіксацією. Суть контрактної ціни. Визначення конкурентної ціни. Порядок розрахунку ціни за конкурентними листами. Поняття індикативних цін.

11. Валютні та фінансові умови зовнішньоекономічних контрактів.

Валютні умови контракту. Валюта ціни і валюта платежу. Курс перерахунку валюти ціни у валюту платежу. Валютні ризики, умови їх виникнення. Можливості запобігання і страхування валютних ризиків. Валютні застереження, їх види. Банківські операції щодо страхування валютних ризиків. Хеджування, валютні опціони, ф'ючерсні операції.

12. Умови платежу. Форми розрахунків.

Форми платежу: готівка, авансовий, у кредит. Кредитні засоби платежу. Чеки, їх види, гарантії. Вексель: форма, акцепт, аваль. Банківський переказ. Види акредитивів, загальні положення щодо використання. Акредитив у розрахунках за експортні товари, акредитив у розрахунках по імпорту. Інкасо, документарне інкасо, чисте. Відкритий рахунок.

13. Організація і технологія міжнародних перевезень.

Принципи керування комерційною діяльністю транспортних установ в Україні. Транспортні умови комерційних контрактів. Фрахт і страхування міжнародних перевезень. Види міжнародних перевезень: морські, автомобільні, повітряні, залізничні. Організація і технологія міжнародних перевезень. Порядок заповнення міжнародної транспортної документації. Особливості транспортного обслуговування зовнішньоекономічних перевезень в Україні. Порядок надання транспортно-експедиційних послуг підприємствам суб'єктам ЗЕД. Методика визначення ціни за транспортне обслуговування.

14. Організація та функціонування підприємств з іноземним капіталом.

Порядок створення змішаних підприємств за участю українського капіталу за кордоном, їх види, умови існування і ліквідація. Комерційна діяльність змішаних підприємств. Прибутки й оподаткування. Умови і порядок створення підприємств за участю іноземних інвесторів в Україні. Організаційні аспекти діяльності спільних підприємств. Трансфертне

ціноутворення спільних підприємств. Утворення фондів і розподіл прибутків. Оподаткування. Перспективи розвитку спільних підприємств в Україні.

15. Валютне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Державна політика щодо валютного регулювання. Принципи організації валютно-кредитного механізму ЗЕД підприємств. Діяльність Укресімбанку. Валютні операції. Порядок придбання і використання валюти. Фінансова звітність резидентів, Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті. Нормативна база щодо валютного регулювання ЗЕД.

16. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності.

Економічний аналіз у сфері ЗЕД. Аналіз виконаних обов'язків щодо експортно-імпортних операцій. Аналіз динаміки обігу ЗЕД. Аналіз використаних коштів щодо здійснення ЗЕД. Аналіз фінансових результатів і прибутку при здійсненні ЗЕД. Вплив окремих напрямків ЗЕД підприємства на кінцеві результати його діяльності.

17. Економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективність ЗЕД, її сутність. Фактори, що впливають на ефективність окремих напрямків ЗЕД. Показники ефективності ЗЕД підприємства (показники ефективності експорту, імпорту та товарообмінних операцій). Визначення ефективності зовнішньо-торговельних контрактів. Оцінка економічної ефективності функціонування підприємств з іноземним капіталом. Можливості підвищення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

XII. Фінансовий менеджмент

1. Сутність, ціль та задачі фінансового менеджменту

Сутність, необхідність і значення фінансового менеджменту. Цілі, задачі, функції й принципи фінансового менеджменту. Механізм фінансового менеджменту та його основні складові.

2. Системи фінансового менеджменту

Базові показники, що використовуються у фінансового менеджменту. Системи та методи фінансового аналізу. Системи фінансового планування та форми реалізації його результатів на підприємстві. Основні види бюджетів, які розробляються у процесі оперативного фінансового планування. Сутність та методи фінансового контролю та фінансового контролінгу.

3. Методичний інструментарій фінансового менеджменту

Необхідність і значення визначення вартості грошей у часі. Майбутня та теперішня вартість грошей та їх сутність. Інфляція і її вплив на результати діяльності підприємства. Поняття ліквідності, методи оцінки ліквідності.

4. Сутність активів підприємства та принципи їх формування

Економічна сутність та класифікація активів підприємства. Основна мета та принципи формування активів підприємства. Сутність оборотних та необоротних активів.

5. Управління оборотними активами

Основні види оборотних активів підприємства. Основні етапи політики управління оборотними активами. Сутність та етапи формування політики управління запасами. Сутність дебіторської заборгованості та її види. Політика управління дебіторською заборгованістю. Управління грошовими активами. Управління фінансуванням оборотними активами.

6. Управління необоротними активами

Основні види необоротних активів підприємства. Сутність політики управління необоротними активами та її етапи. Управління фінансуванням необоротних активів.

7. Сутність капіталу підприємства та принципи його формування

Сутність капіталу підприємства та його характеристики. Види капіталу. Рух капіталу підприємства. Принципи формування капіталу. Вартість капіталу та принципи його оцінки. Сутність фінансового левериджу. Формування ефекту фінансового левериджу. Структура капіталу. Оптимізація фінансової структури капіталу.

8. Управління власним капіталом

Основні види власного капіталу. Політика формування власних фінансових ресурсів. Прибуток як основне джерело формування власних фінансових ресурсів. Фінансові механізми управління формуванням операційним прибутком. Сутність операційного левериджу та його особливості.

9. Управління позиковим капіталом

Сутність позикового капіталу та його основні види та форми. Основні етапи розробки політики залучення підприємством позикових коштів. Поняття “банківського кредиту” та його види. Політика залучення банківського кредиту та її етапи. Фінансовий лізинг: сутність та види. Процес управління фінансовим лізингом

10. Управління інвестиціями

Економічна сутність та класифікація інвестицій. Мета та основні етапи формування інвестиційної політики підприємства. Форми реальних інвестицій та особливості управління ними. Форми фінансових інвестицій та особливості управління ними. Методи оцінки ефективності окремих фінансових інструментів інвестування.

11. Управління грошовими потоками

Економічна сутність грошового потоку підприємства та класифікація його видів. Принципи управління грошовими потоками підприємства. Мета та етапи управління грошовими потоками. Система чинників, які впливають на формування грошових потоків. Планування грошових потоків. Сутність платіжного календарю. Види платіжного календарю

12. Управління фінансовими ризиками

Економічна сутність та класифікація фінансових ризиків підприємства. Принципи управління фінансовими ризиками. Зміст політики управління фінансовими ризиками підприємства. Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків. Форми та види страхування фінансових ризиків.

13. Антикризове фінансове управління при загрозі банкрутства

Економічна сутність, види та процедури банкрутства. Політика антикризового фінансового управління підприємством при загрозі банкрутства. Діагностика банкрутства. Внутрішні механізми фінансової стабілізації. Форми санації підприємства та їх ефективність.